

Výskyt prejavov extrémizmu v školskom prostredí z pohľadu pedagógov

PhDr. Marianna Pétiová, PhD

Úvod

Extrémizmus sa v súčasnosti stáva témou, ktorej venujú pozornosť nielen médiá a odborníci, ale aj laická verejnosť. Vyvoláva ju najmä fakt, že v niektorých štátoch sa opätovne dvíhajú vlny násilia založené na rasovej, politickej a náboženskej neznášanlivosti voči osobám, ktoré sa odlišujú od majoritných skupín obyvateľstva. Extrémizmus je teda možné považovať za celosvetový problém a jeho riešenie je veľmi aktuálne nielen na medzinárodnej, ale i na vnútroptickej scéne štátov Európy.

Prieskum zameraný na zistenie prejavov extrémizmu v školskom prostredí vychádzal v roku 2017 z Programového vyhlásenia súčasnej vlády, ktorá si kladie za cieľ bojovať proti vzrastajúcim prejavom extrémizmu na Slovensku. Cieľom úlohy bolo zistenie názorov koordinátorov prevencie pôsobiacich v základných a v stredných školách na prejavy extrémizmu a ich elimináciu v školskom prostredí.

Prieskum sa realizoval metódou online dotazníkového zisťovania u pedagógov vyučujúcich v základných a v stredných školách v rámci celého Slovenska. Dotazníky vyplnilo 681 respondentov. Celková návratnosť však predstavuje len necelú tretinu (26,2%). Vzhľadom na nízku návratnosť dotazníkov nie je možné výsledky prieskumu zovšeobecňovať a majú iba informatívny charakter. Výsledky boli spracované prostredníctvom SPSS a boli interpretované v jednotlivých podsúboroch podľa stanovených demografických znakov (pohlavie, typ školy, veľkosť školy a kraj).

1. Charakteristika prieskumného súboru

Dotazníky určené pre pedagógov pôsobiacich v základných a v stredných školách vyplnilo 681 respondentov. Do prieskumu sa zapojilo 569 (83,7%) žien a 112 (16,3%) mužov. Z uvedených zistení je zrejmé, že nerovnomerné počty respondentov podľa pohlavia odzrkadľujú výraznú súčasnú feminizáciu slovenského školstva.

Do prieskumu sa zapojilo 495 (72,7%) koordinátorov prevencie a necelých 10,0% (64-9,4%) respondentov tvorili riaditelia základných a stredných škôl. Dotazníky vo výrazne nižšom počte vyplnili aj učitelia (49-7,2%), výchovní poradcovia (41-6,0%), zástupcovia riaditeľa (13-1,9%), školskí psychológovia (8-1,2%), majstri odborného výcviku (4-0,6%) a špeciálny pedagóg (1-0,1%).

Viac než polovica respondentov (405-59,5%) vyučovala v základných školách a necelú tretinu (186-27,3%) tvorili pedagógovia zo stredných odborných škôl. V omnoho nižšom počte sa do prieskumu zapojili učitelia pôsobiaci v gymnáziách (61-9,0%) a v spojených školách (29-4,2%).

Do prieskumu sa najčastejšie zapojili respondenti vyučujúci v školách s počtom žiakov od 201 do 500 (309-45,4%). Viac než tretina opýtaných pôsobila v malých školách, kde sa vzdelávalo menej než 200 žiakov (244-35,8%). Vo väčších školách, kde bolo viac ako 501 žiakov, pôsobilo 120 (17,6%) učiteľov a asi 8 (1,2%) pedagógov na túto otázku neodpovedalo.

Oslovení pedagógovia najčastejšie pochádzali z Prešovského (122-17,9%), Žilinského (106-15,5%), Košického, Nitrianskeho (zhodne po 95-14,0%) a Banskobystrického kraja (86-12,6%). V Trnavskom (70-10,3%), Trenčianskom (57-8,4%) a v Bratislavskom kraji (50-7,3%) vyplnilo dotazníky omnoho menej respondentov. V Bratislavskom kraji častejšie

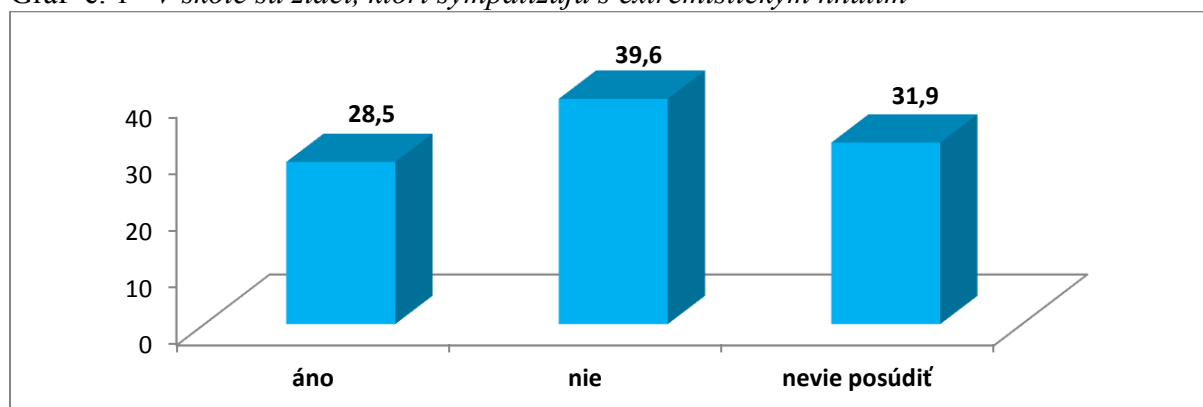
vyplnili dotazníky opýtaní z gymnázií, pričom v Trenčianskom kraji bol zaznamenaný vyšší počet učiteľov pôsobiacich v spojených školách.

2. Výskyt prejavov extrémizmu v základných a stredných školách

2.1 Sympatizanti extrémistických skupín v základných a stredných školách

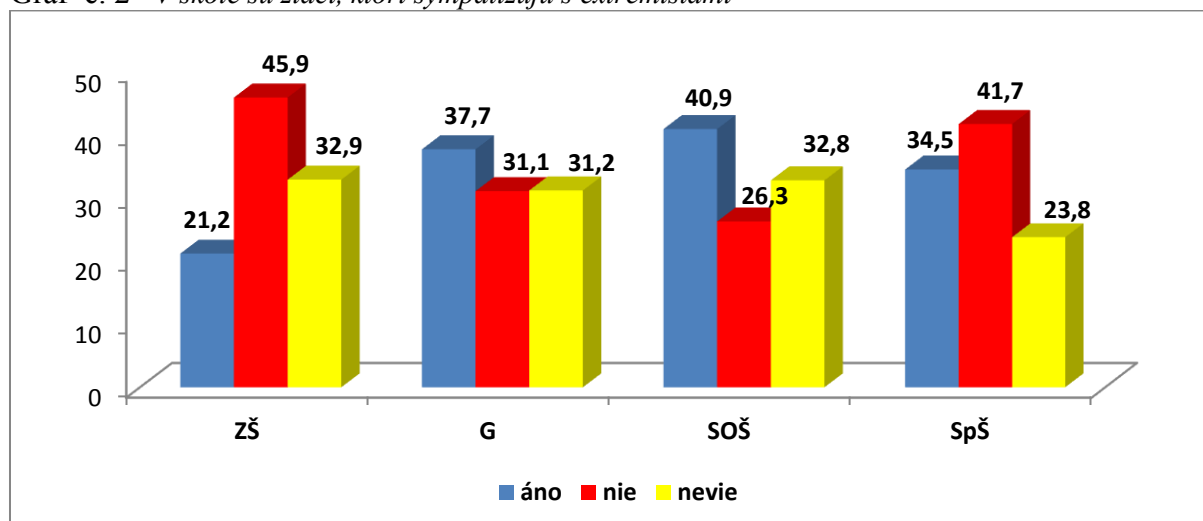
Sympatie k extrémizmu sa medzi mladými ľuďmi objavujú v rôznych podobách, pričom je dôležité si uvedomiť, že nepôsobí len na ich výzor a vonkajšie prejavy, ale výrazne vplýva na ich myslenie, rebríček uznávaných hodnôt a celkové správanie. Na otázku, či sú v škole žiaci, ktorí sympatizujú s extrémistickým hnutím, odpovedalo kladne až 28,5% oslovených pedagógov. Názor, že v ich škole takí žiaci nie sú, vyjadrilo 39,6% učiteľov. Na túto otázku nevedela odpovedať viac než tretina (31,9%) respondentov. Z odpovedí pedagógov pôsobiacich v základných a v stredných školách je zrejmé, že v tomto prostredí existujú žiaci, ktorí sympatizujú s extrémistickými skupinami.

Graf č. 1 V škole sú žiaci, ktorí sympatizujú s extrémistickým hnutím

Existenciu sympatizantov extrémistických skupín v škole uviedlo až 40,9% pedagógov pôsobiacich v stredných odborných školách, viac než tretina opýtaných z gymnázií a zo spojených škôl, pričom v základných školách rovnako odpovedalo len 21,2% učiteľov. Názor, že takíto žiaci v ich škole nie sú, prezentovali najmä pedagógovia zo základných škôl a zo spojených škôl. Na otázku nedokázala odpovedať viac než tretina opýtaných vyučujúcich v základných školách, v gymnáziách a v stredných odborných školách, zatiaľ čo v spojených školách rovnako odpovedalo 23,8% učiteľov. Z uvedených zistení vyplynulo, že sympatizanti extrémistických skupín boli evidovaní najmä v stredných odborných školách, pričom najlepšia situácia bola zaznamenaná v základných školách.

Graf č. 2 V škole sú žiaci, ktorí sympatizujú s extrémistami

Skutočnosť, že v škole sú medzi žiakmi sympatizanti extrémistických skupín, uviedla viac než tretina pedagógov v Bratislavskom, Nitrianskom, Žilinskom a v Banskobystrickom kraji, pričom v Košickom kraji rovnako odpovedala len pätina učiteľov. Názor, že takíto žiaci v ich škole nie sú, prezentovali najmä respondenti žijúci v Košickom kraji. Na otázku nevedela odpovedať viac než tretina opýtaných pochádzajúcich z Bratislavského, Trnavského, Trenčianskeho, Žilinského, Banskobystrického, Prešovského a Košického kraja, zatiaľ čo v Nitrianskom kraji sa rovnako vyjadrila štvrtina oslovených učiteľov. Z uvedených údajov je zrejmé, že sympatizanti extrémistických skupín boli zaznamenaní najmä v Bratislavskom a v Banskobystrickom kraji, pričom najlepšia situácia bola zistená v Košickom kraji.

Tabuľka č. 1

V škole sú žiaci, ktorí sympatizujú s extrémistami	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno	34,0	28,6	24,6	31,6	30,2	34,9	26,2	20,0
nie	32,0	40,0	42,1	43,2	30,2	34,9	42,6	47,4
nevie posúdiť	34,0	31,4	33,3	25,2	39,6	30,2	31,2	32,6

2.2 Príčiny sympatizovania detí a mládeže s extrémistickými skupinami

Respondenti považovali za najčastejšie príčiny sympatizovania detí a mládeže s extrémistickým hnutím nedostatok informácií detí a mládeže o dôsledkoch správania sa extrémistov (72,4%), snahu vybiť si zlosť a agresivitu (55,1%), túžbu získať si rešpekt okolia (54,5%), predsudky voči určitým skupinám osôb prevzaté od rodičov a príbuzných (49,2%), a potrebu byť členom rovesníckej skupiny s nutnosťou prispôbiť sa jej pravidlám (46,7%). Nižší počet pedagógov označil za dôvody sympatizovania mládeže s extrémistami aj hľadanie podstaty svojich problémov mimo seba (38,6%), snahu oplatiť zľú skúsenosť (21,6%) a túžbu vzbudiť svojim správaním pozornosť rodičov a učiteľov (20,3%). Približne percento opýtaných uvádzalo najmä neschopnosť mladých ľudí riešiť svoje problémy iným spôsobom, snahu zmeniť súčasnú situáciu v spoločnosti, s ktorou nesúhlasia a túžbu zviditeľniť sa a odlíšiť sa od svojich rovesníkov. Na túto otázku nevedelo odpovedať len päť (0,2%) pedagógov.

Tabuľka č. 2

Najčastejšie príčiny sympatizovania detí a mladých ľudí s extrémistami	Počet	%
nedostatok informácií o dôsledkoch správania sa extrémistov	493	72,4
predsudky a názory získané od rodičov a príbuzných	335	49,2
potreba byť členom rovesníckej skupiny	318	46,7
túžba získať si rešpekt okolia	371	54,5
snaha oplatiť zľú skúsenosť	147	21,6
potreba vzbudiť pozornosť rodičov a učiteľov	138	20,3
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	375	55,1
hľadanie podstaty svojich problémov mimo seba	263	38,6
iné	24	1,0
nevie	5	0,2

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Respondenti pôsobiaci v základných školách, v stredných odborných školách a v spojených školách považovali za najfrekvencovanejšiu príčinu sympatizovania mladých ľudí s extrémistickými skupinami nedostatok informácií a dôsledkoch správania sa týchto osôb. Opýtaní vyučujúci v gymnáziách preferovali názor, že žiaci majú voči určitým skupinám osôb predsudky, ktoré získali v rodinnom prostredí. Pedagógovia zo základných škôl pripisovali väčší význam túžbe mladých ľudí získať si rešpekt okolia, avšak učelia zo stredných odborných škôl považovali za dôležitejšiu snahu vybiť si týmto spôsobom zlosť a agresivitu.

Opýtaní pôsobiaci v gymnáziách vo vyššej miere prezentovali názor, že príčinou sympatizovania mladých ľudí s extrémistami je snaha oplatiť zľú skúsenosť a hľadanie podstaty svojich problémov mimo seba. Pedagógovia vyučujúci v spojených školách častejšie uvádzali, že tento negatívny jav môže byť zapríčinený aj nedostatkom pozornosti zo strany rodičov a učiteľov a potrebou mladých ľudí byť členom rovesníckej skupiny.

Tabuľka č. 3

Príčiny sympatizovania detí a mladých ľudí s extrémistami	ZŠ	G	SOŠ	SpŠ
nedostatok informácií o dôsledkov správania sa extrémistov	73,3	63,9	73,7	65,5
predsudky a názory získané od rodičov a príbuzných	49,6	65,6	44,6	41,4
potreba byť členom rovesníckej skupiny	45,9	47,5	47,3	51,7
túžba získať si rešpekt okolia	56,0	50,8	52,3	41,4
snaha oplatiť zľú skúsenosť	20,5	27,9	23,1	13,8
potreba vzbudiť pozornosť rodičov a učiteľov	21,7	14,8	16,7	34,5
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	55,3	55,7	57,4	48,3
hľadanie podstaty svojich problémov mimo seba	38,0	41,0	39,8	34,5

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Opýtaní žijúci v Trnavskom, Nitrianskom, Žilinskom, Banskobystrickom, Košickom a v Prešovskom kraji označili za najsilnejší dôvod pre sympatizovanie mladých ľudí s extrémistickými skupinami nedostatok informácií o dôsledkoch ich správania sa. Pedagógovia žijúci v Bratislavskom kraji sa domnievali, že prioritným dôvodom tohto spoločensky negatívneho javu je snaha vybiť si zlosť a agresivitu. Opýtaní v Trenčianskom kraji výraznejšie preferovali predsudky voči niektorým skupinám osôb získané v rodine a potrebu vzbudiť týmto spôsobom pozornosť rodičov a učiteľov. Respondenti žijúci v Žilinskom kraji pripisovali význam potrebe mladých ľudí stať sa členom rovesníckej skupiny a hľadaniu podstaty svojich problémov mimo seba. Učitelia z Banskobystrického kraja považovali za dôvod pre sympatizovanie mladých ľudí s extrémistickými skupinami túžbu získať si rešpekt okolia a respondenti z Prešovského kraja sa domnievali, že tento negatívny jav by mohla spôsobiť snaha oplatiť zľú skúsenosť.

Tabuľka č. 4

Príčiny sympatizovania s extrémistami	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
nedostatok informácií o dôsledkov	72,0	70,0	60,2	74,7	72,1	72,6	73,8	72,6
predsudky získané od rodičov a príbuzných	54,0	41,4	66,3	49,5	50,0	50,0	41,0	52,6
potreba byť členom rovesníckej skupiny	50,0	40,0	50,6	52,6	53,5	39,6	45,1	44,2
túžba získať si rešpekt okolia	56,0	57,1	55,9	48,4	54,7	58,5	51,6	54,7
snaha oplatiť zľú skúsenosť	20,0	14,3	24,6	18,9	24,4	20,8	25,4	22,1
potreba vzbudiť pozornosť rodičov a učiteľov	22,0	11,4	28,3	23,2	20,9	22,6	18,0	18,9
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	78,0	54,3	59,9	51,6	54,7	46,2	56,6	56,8
hľadanie podstaty svojich problémov mimo seba	40,0	35,7	43,9	38,9	44,2	41,5	31,1	37,9

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

2.3 Prejavy extrémizmu zaznamenané v školskom prostredí

Extrémizmus využíva širokú paletu prejavov. Patrí sem fyzické napadnutie osôb, negatívne výroky o určitých skupinách ľudí, rasistické vyjadrenia v diskusiách na internetových portáloch a pod. I keď sú tieto skutky kvalifikované ako trestné činy extrémizmu, je zrejmé, že majú vysokú mieru latencie, pretože mnohé z nich nikdy neboli ohlásené ani potrestané. Respondentom bola ponúknutá škála 7 najčastejších prejavov extrémizmu (negatívne výroky o rase, národe, etnických skupinách a pod., agresívne správanie spôsobené negatívnym prežívaním osobných a rodinných problémov, prejavy nenávisť voči niektorým skupinám osôb, nosenie oblečenia a symbolov propagujúcich extrémizmus, šikanovanie iného žiaka

napr. pre jeho farbu pleti, vierovyznanie, sexuálnu orientáciu a pod., zviditeľňovanie extrémizmu prostredníctvom tlačovín a propagácia rôznych extrémistických aktivít. Približne tretina (31,6%) pedagógov pôsobiacich v základných a v stredných školách nezaregistrovala v žiackych kolektívoch žiadne prejavy extrémizmu. Respondenti sa v škole stretli najmä s negatívnymi výrokmi o rase, národe, etnických skupinách a pod. (43,5%), s agresívnym správaním detí a mládeže zapríčineným ich negatívnym prežívaním (41,3%) a s prejavmi nenávisťi voči niektorým skupinám osôb (27,2%). Výrazne nižší počet učiteľov zažil u žiakov nosenie oblečenia a symbolov, ktoré propagujú extrémizmus (7,0%) a šikanovanie iného žiaka (5,6%). Opýtaní v najnižšej miere zaznamenali v škole propagáciu extrémizmu prostredníctvom tlačovín (0,9%) a upozorňovanie na rôzne extrémistické aktivity (0,7%).

Tabuľka č. 5

Prejavy extrémizmu zaznamenané v školskom prostredí	Počet	%
negatívne výroky o rase, národe, etnických skupinách...	296	43,5
agresívne správanie spôsobené negatívnym prežívaním	281	41,3
prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám osôb (Rómovia, Židia...)	185	27,2
nosenie oblečenia a symbolov, ktoré propagujú extrémizmus	48	7,0
šikanovanie žiaka pre jeho farbu pleti, vierovyznanie, sexuálnu orientáciu...	38	5,6
propagácia extrémizmu prostredníctvom rôznych tlačovín (letáky, časopisy...)	6	0,9
propagácia extrémistických aktivít (pochody, demonštrácie...)	5	0,7
tieto prejavy sa u žiakov nevyskytli	215	31,6

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Žiadne prejavy extrémizmu u žiakov nezaznamenalo viac ako 40,0% učiteľov pôsobiacich v spojených školách a v gymnáziách, pričom v základných školách a v stredných odborných školách rovnako odpovedala tretina oslovených pedagógov. Až necelá polovica opýtaných z gymnázií, stredných odborných škôl a spojených škôl uvádzala, že ich žiaci sa negatívne vyjadrovali o rase, národe a etnických skupinách, pričom respondenti zo základných škôl sa stretli najmä s agresívnym správaním detí, podmieneným negatívnym prežívaním osobných a rodinných problémov. Opýtaní vyučujúci v stredných odborných školách častejšie než ostatní zažili u žiakov prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám osôb, šikanovanie osôb, ktoré mali inú farbu pleti, vierovyznanie alebo sexuálnu orientáciu a nosenie oblečenia a symbolov propagujúcich extrémizmus. Pedagógovia pôsobiaci v spojených školách zaznamenali propagáciu extrémistických letákov, časopisov a CD nosičov, zatiaľ čo v gymnáziách boli zviditeľňované rôzne pochody a demonštrácie, ktoré organizovali členovia extrémistických skupín. Prezentované zistenia potvrdili, že prejavy extrémizmu boli najčastejšie zaznamenané v stredných odborných školách, pričom v najnižšej miere ich uvádzali respondenti vyučujúci v gymnáziách a v spojených školách.

Tabuľka č. 6

Prejavy extrémizmu zaznamenané v školskom prostredí	ZŠ	G	SOŠ	SpŠ
negatívne výroky o rase, národe, etniku...	41,2	45,9	48,4	37,9
agresívne správanie spôsobené negatívnym prežívaním	49,1	11,5	35,5	31,0
prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám osôb	26,4	26,2	30,1	20,7
nosenie oblečenia a symbolov, ktoré propagujú extrémizmus	4,0	6,6	14,0	6,9
šikanovanie žiaka pre jeho farbu pleti, vierovyznanie...	5,7	1,6	7,0	3,4
propagácia extrémizmu prostredníctvom rôznych tlačovín	0,7	1,6	0,5	3,4
propagácia extrémistických aktivít	0,2	1,6	1,0	0,4
tieto prejavy sa u žiakov nevyskytli	29,9	41,0	30,1	44,8

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Asi 36,5% opýtaných z malých škôl a tretina pedagógov zo škôl s počtom žiakov od 201 nezaregistrovalo v žiackych kolektívoch žiadne prejavy extrémizmu. Učitelia pôsobiaci

v školách s počtom žiakov vyšším ako 501 sa stretli najmä s negatívnymi výroky o rase, národe a etnických skupinách. Respondenti vyučujúci v školách s počtom žiakov nižším ako 200 zažili najmä ich agresívne správanie. Pedagógovia zo škôl s počtom žiakov od 201 do 500 častejšie než ostatní uvádzali výskyt prejavov nenávisť voči niektorým skupinám osôb a nosenie extrémistického oblečenia a symbolov. Opýtaní vyučujúci v školách, ktoré navštevovalo viac ako 500 žiakov zaregistrovali vo vyššej miere nielen prejavy šikanovania žiakov z dôvodu inej farby pleti, vierovyznania alebo sexuálnej orientácie, ale i propagáciu extrémistických tlačovín a aktivít, ktoré tieto skupiny ľudí organizovali.

Tabuľka č. 7

Prejavy extrémizmu zistené v školskom prostredí	Menej než 200	Od 201 do 500	501 a viac
negatívne výroky o rase, národe, etniku...	33,2	48,2	54,2
agresívne správanie spôsobené negatívnym prežívaním	39,3	34,7	35,8
prejavy nenávisť voči niektorým skupinám osôb	21,7	41,4	29,2
nosenie extrémistického oblečenia a symbolov	4,1	10,7	3,3
šikanovanie žiaka pre jeho farbu pleti, vierovyznanie...	4,5	6,1	6,7
propagácia extrémizmu prostredníctvom tlačovín	0,8	0,6	1,7
propagácia extrémistických aktivít	0,4	0,6	2,5
tieto prejavy sa u žiakov nevyskytli	36,5	27,8	30,8

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Žiadne prejavy extrémizmu nezaregistrovali v triednych kolektívoch najmä pedagógovia žijúci v Nitrianskom, Žilinskom, Prešovskom a v Košickom kraji. Negatívne vyjadrenia o rase, národe a etnických skupinách zaznamenali najčastejšie respondenti žijúci v Bratislavskom, Trenčianskom, Nitrianskom, Žilinskom, Banskobystrickom a v Košickom kraji. Opýtaní v Trnavskom a v Bratislavskom kraji sa v najvyššej miere stretávali s agresívnym správaním žiakov. Učitelia pôsobiaci v Bratislavskom kraji častejšie než ostatní zaregistrovali v škole prejavy nenávisť voči niektorým skupinám osôb a nosenie extrémistického oblečenia a symbolov. Šikanovanie žiakov z dôvodu inej farby pleti, vierovyznania alebo sexuálnej orientácie bolo zaznamenané najmä v Banskobystrickom a v Bratislavskom kraji. Propagovanie extrémistických tlačovín bolo evidované len v Bratislavskom, Žilinskom, Banskobystrickom a v Prešovskom kraji, zatiaľ čo rôzne pochody a demonštrácie organizované extrémistickým skupinami boli podľa názoru učiteľov zviditeľňované len žiakmi základných a stredných škôl so sídlom v Bratislavskom, Prešovskom a v Košickom kraji. Prezentované zistenia potvrdili, že prejavy extrémizmu v školskom prostredí najčastejšie zaznamenali učitelia žijúci v Bratislavskom kraji, pričom najlepšia situácia bola evidovaná v skupine oslovených respondentov pochádzajúcich z Prešovského kraja.

Tabuľka č. 8

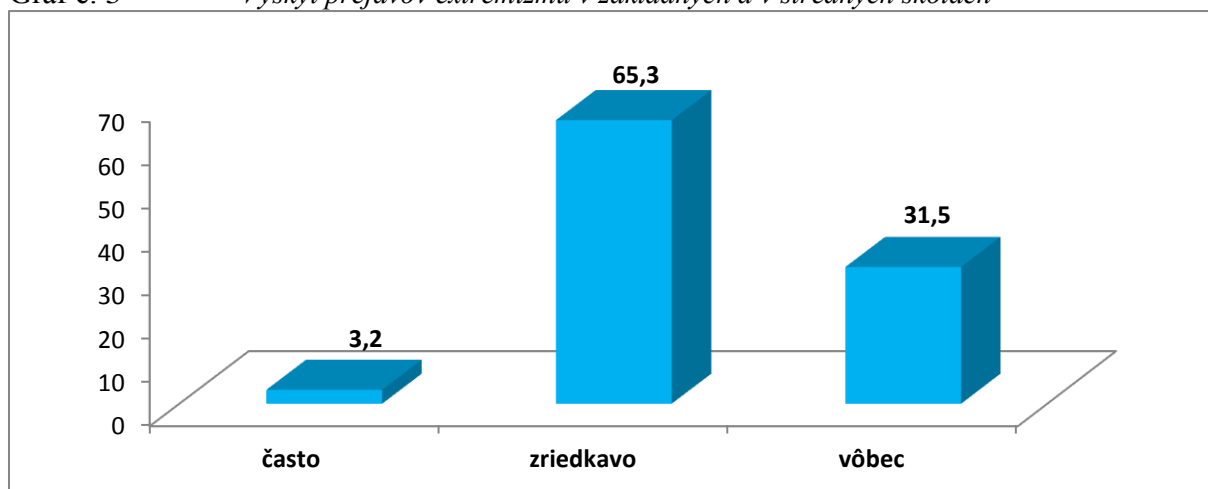
Prejavy extrémizmu zistené v školskom prostredí	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
negatívne výroky o rase, národe, etniku...	52,0	38,6	47,4	36,8	43,0	52,8	34,1	46,3
agresívne správanie spôsobené negatívnym prežívaním	49,0	50,0	38,6	38,9	38,4	41,5	38,9	42,1
prejavy nenávisť voči niektorým skupinám osôb	34,0	30,0	31,6	32,6	27,9	31,1	19,7	17,9
nosenie oblečenia a symbolov, ktoré ho propagujú	16,0	7,1	5,3	6,3	11,6	7,5	3,3	4,2
šikanovanie žiaka pre jeho farbu pleti, vierovyznanie...	10,0	5,7	1,8	7,4	2,3	11,3	2,5	4,2
propagácia extrémizmu prostredníctvom tlačovín	4,0	0	0	0	1,2	0,9	1,6	0
propagácia extrémistických aktivít	2,0	0	0	0	0	0	0,8	3,2
tieto prejavy sa u žiakov nevyskytli	26,0	27,1	29,8	35,8	32,6	26,4	36,1	33,7

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

2.4 Frekvencia výskytu prejavov extrémizmu

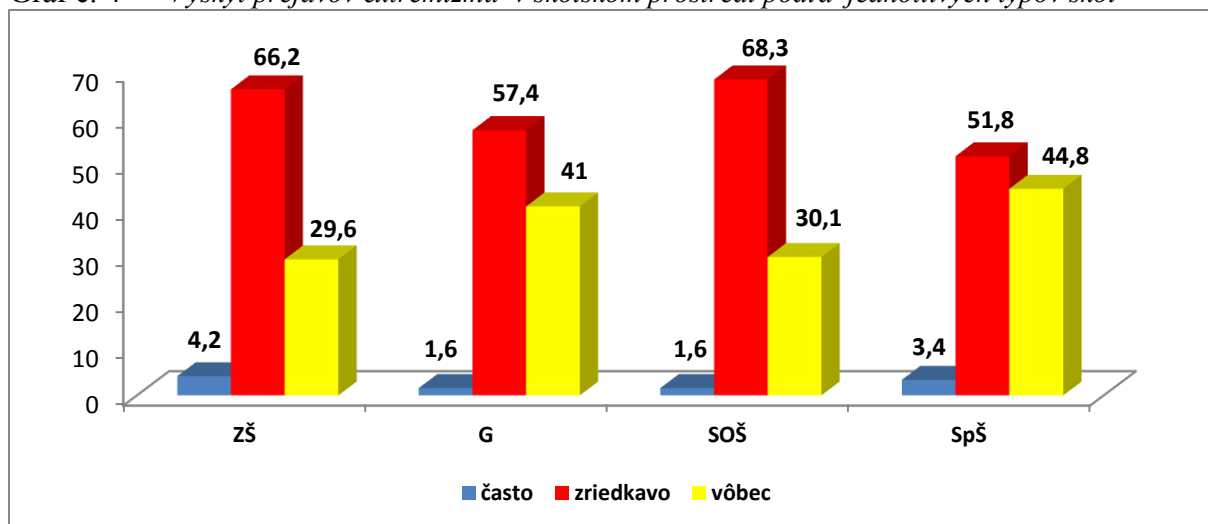
Prejavov extrémizmu v školskom prostredí často riešilo 3,2% pedagógov, pričom až 65,3% opýtaných sa ním zaoberali občas. Viac než tretina (31,5%) respondentov uviedla, že v ich škole sa prejavy extrémizmu nevyskytovali vôbec.

Graf č. 3 Výskyt prejavov extrémizmu v základných a v stredných školách

Respondenti pôsobiaci v základných školách a v spojených školách riešili časté prejavy extrémizmu vo vyššej miere než ostatní pedagógovia. Občas sa týmto negatívnym javom zaoberali viac než 60,0% učiteľov zo stredných odborných škôl a zo základných škôl, pričom v spojených školách rovnako odpovedala asi polovica respondentov. S prejavmi extrémizmu sa vôbec v škole vôbec nestretli najmä pedagógovia zo spojených škôl a z gymnázií, zatiaľ čo v skupine opýtaných zo základných škôl a stredných odborných škôl uviedlo negatívnu odpoveď omnoho menej učiteľov. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že pedagógovia vyučujúci v základných školách a v stredných odborných školách sa s prejavmi extrémizmu u svojich žiakov stretli vo výrazne vyššej miere než respondenti pôsobiaci v gymnáziách a v spojených školách.

Graf č. 4 Výskyt prejavov extrémizmu v školskom prostredí podľa jednotlivých typov škôl

Časté prejavy extrémizmu zaznamenali u svojich žiakov najmä respondenti pôsobiaci v školách s počtom žiakov od 201 do 500. Zriedkavo sa týmto závažným problémom zaoberali pedagógovia zo škôl, ktoré navštevuje viac ako 201 žiakov. S prejavmi extrémizmu sa v školskom prostredí vôbec nestretlo až 36,5% opýtaných z malých škôl, pričom v školách, ktoré navštevuje vyšší počet žiakov rovnako odpovedala približne tretina

respondentov. Zo zistených výsledkov prieskumu je zrejmé, že prejavy extrémizmu sa najčastejšie vyskytovali v školách s počtom žiakov od 201 do 500, zatiaľ čo v najnižšej miere tento závažný problém riešili pedagógovia pôsobiaci v školách, ktoré navštevuje menej než 200 žiakov.

Tabuľka č. 9

Výskyt prejavov extrémizmu	Menej než 200	Od 201 do 500	501 a viac
často	3,3	3,6	2,5
zriedkavo	60,2	68,6	68,5
vôbec	36,5	27,8	29,0

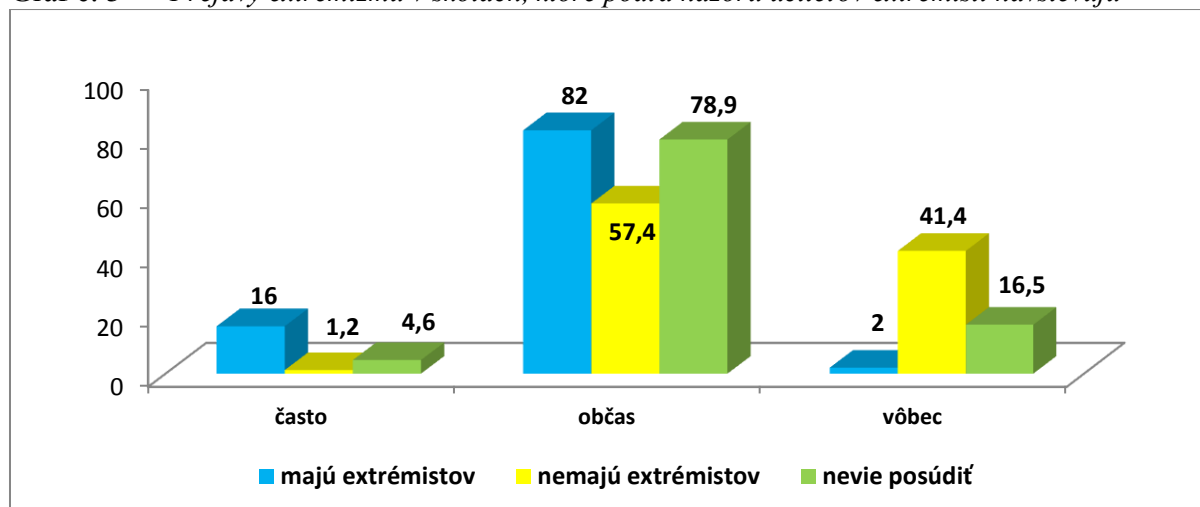
Prejavy extrémizmu považovali za častý problém najmä respondenti žijúci v Bratislavskom, Žilinskom a v Banskobystrickom kraji, zatiaľ čo v Trenčianskom kraji rovnako odpovedalo len necelé percento oslovených učiteľov. Občas sa týmto problémom zaoberali pedagógovia s trvalým bydliskom v Bratislavskom, Trnavskom, Žilinskom a v Trenčianskom kraji. Prejavy extrémizmu vôbec neriešila viac než tretina opýtaných pochádzajúcich z Nitrianskeho, Banskobystrického, Prešovského a Košického kraja, pričom v Bratislavskom kraji sa týmto závažným problémom nestretlo iba 18,0% učiteľov. Z uvedených zistení vyplynulo, že prejavy extrémizmu sa najčastejšie vyskytovali v školách so sídlom v Bratislavskom a v Žilinskom kraji, zatiaľ čo v najnižšej miere riešili tento závažný celospoločenský problém opýtaní žijúci v Prešovskom a v Košickom kraji.

Tabuľka č. 10

Výskyt prejavov extrémizmu	BA	TT	TN	NR	BB	ZA	PO	KE
často	4,0	2,9	0,7	3,2	3,5	3,8	2,5	3,2
zriedkavo	78,0	74,1	72,0	65,3	66,3	72,4	59,8	58,9
vôbec	18,0	23,0	27,3	31,5	30,2	23,8	37,7	37,9

Časté aj občasné prejavy extrémizmu zaznamenali u svojich žiakov vo výrazne vyššej miere respondenti, ktorí uvádzali, že v ich škole sú žiaci, ktorí patria k členom extrémistických skupín. Prejavy extrémizmu v školskom prostredí vôbec nezažilo 41,4% opýtaných, ktorí sa vyjadrili, že v škole príslušníkov extrémistických skupín nemajú. Prejavy extrémizmu sa najčastejšie vyskytovali v školách, ktoré navštevovali členovia týchto hnutí, pričom v skupine učiteľov, ktorí na túto otázku nevedeli odpovedať boli vo výrazne vyššom počte uvádzané občasné prejavy extrémizmu.

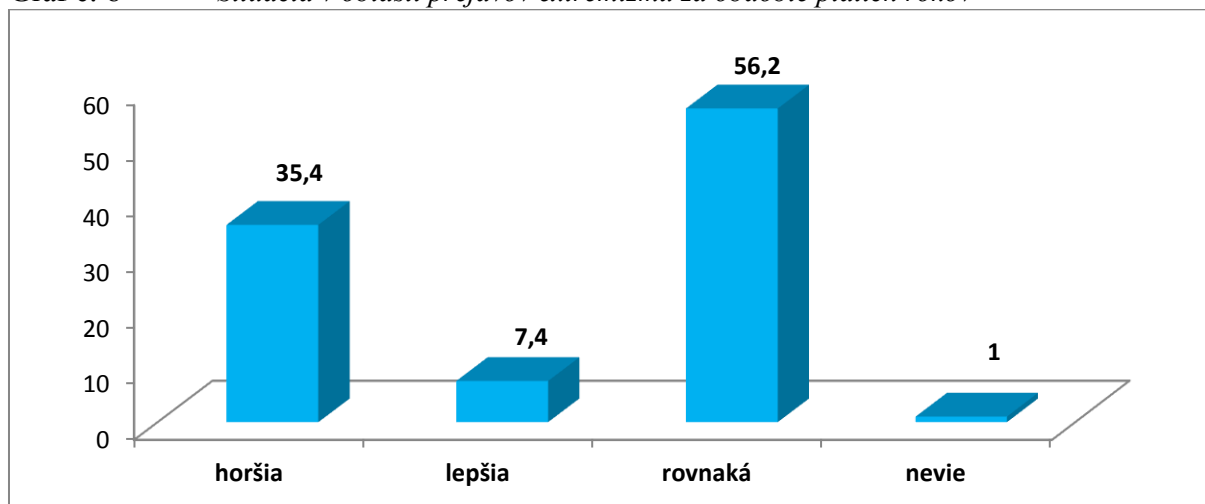
Graf č. 5 Prejavy extrémizmu v školách, ktoré podľa názoru učiteľov extrémisti navštevujú

2.5 Hodnotenie situácie za obdobie piatich rokov

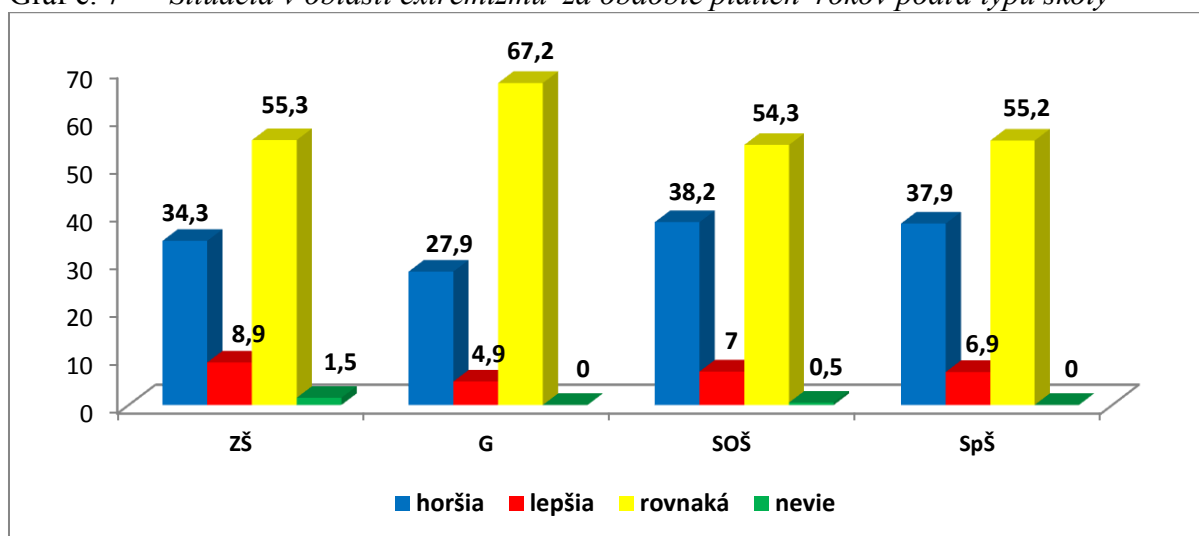
Extrémizmus je v súčasnosti považovaný za jeden z najpálčivejších problémov vyskytujúcich sa na Slovensku. Skúsenosti rodičov hovoria o tom, že sa s ním stretávajú už deti na prvom stupni základných škôl. Zaujímalo nás, aký názor mali oslovení pedagógovia zo základných a stredných škôl na situáciu v oblasti extrémizmu za obdobie ostatných piatich rokov. Zistené výsledky ukázali, že 35,4% respondentov považovala situáciu za horšiu, avšak viac než polovica učiteľov nezaregistrovala v tejto oblasti žiadne výraznejšie zmeny. Na zlepšenie situácie poukázalo len 7,4% pedagógov a 1,0% opýtaných nevedelo situáciu posúdiť.

Graf č. 6 Situácia v oblasti prejavov extrémizmu za obdobie piatich rokov

Vyšší výskyt prejavov extrémizmu v školskom prostredí zaznamenali najmä opýtaní pôsobiaci v stredných odborných školách a v spojených školách. Zlepšenie situácie spozorovali pedagógovia vyučujúci v základných školách. Skutočnosť, že výskyt prejavov extrémizmu zostal za sledované obdobie rovnaký, skonštatovali najmä respondenti z gymnázií. Situáciu nedokázali posúdiť iba opýtaní pôsobiaci v základných školách a v stredných odborných školách. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že vyšší výskyt prejavov extrémizmu za obdobie ostatných piatich rokov bol zaznamenaný najmä v stredných odborných školách a v spojených školách. Zlepšenie situácie zaregistrovali najčastejšie pedagógovia zo základných škôl. V gymnáziách podľa názoru respondentov sa situácia v tejto oblasti nezmenila.

Graf č. 7 Situácia v oblasti extrémizmu za obdobie piatich rokov podľa typu školy

Zvýšenie prejavov extrémizmu zaznamenali najmä učitelia pôsobiaci v školách s počtom žiakov nižším ako 200. Je možné konštatovanie, že zároveň so zvyšujúcim sa počtom žiakov, klesal počet respondentov, ktorí vo svojich školách zaregistrovali zhoršenie tejto závažnej situácie. Zlepšenie najčastejšie evidovali pedagógovia vyučujúci v školách s počtom žiakov od 201 do 500. Názor, že prejavy extrémizmu sa v súčasnosti vyskytujú v školách v rovnakej miere ako pred piatimi rokmi, prezentovali predovšetkým opýtaní zo škôl, ktoré navštevuje viac ako 501 žiakov a títo učitelia zároveň vo vyššej miere než ostatní nevedeli situáciu posúdiť.

Tabuľka č. 11

Situácia v oblasti extrémizmu sa za päť rokov	Menej než 200	Od 201 do 500	501 a viac
zhoršila	39,3	33,3	30,8
zlepšila	6,6	9,8	8,3
nezmenila	52,9	56,3	59,2
nevie	1,2	0,6	1,7

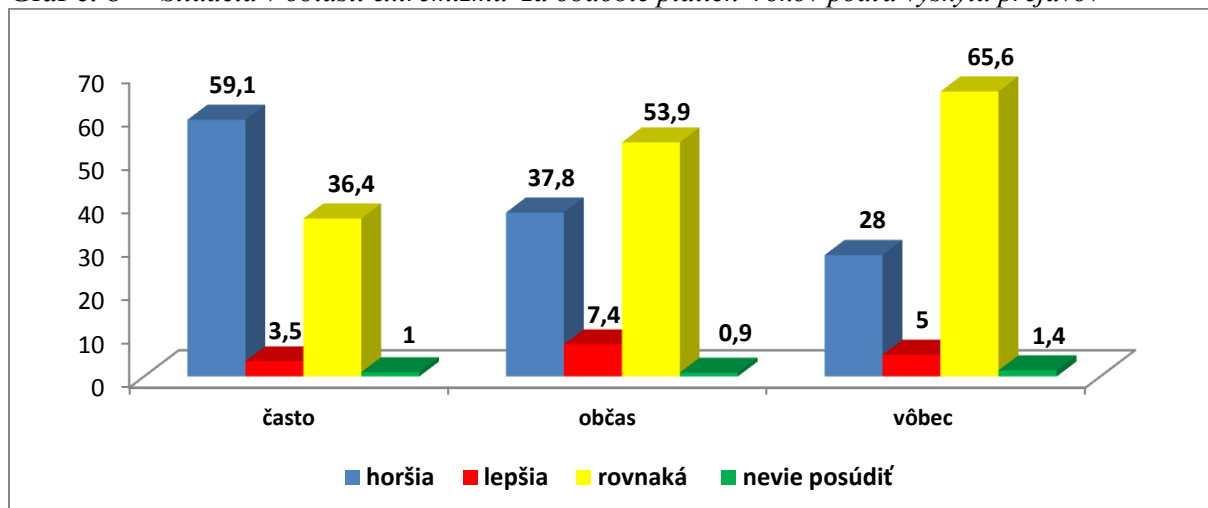
Vyšší výskyt prejavov extrémizmu uvádzali najmä pedagógovia žijúci v Žilinskom a v Košickom kraji, zatiaľ čo v Bratislavskom a v Trenčianskom kraji rovnako odpovedalo po 28,0% opýtaných. Zlepšenie situácie konštatovali respondenti pochádzajúci z Bratislavského, Trnavského a Nitrianskeho kraja. Nezmenená situácia bola zaznamenaná najmä v základných a v stredných školách v Trenčianskom, Bratislavskom, Prešovskom a v Banskobystrickom kraji. Na otázku nevedeli odpovedať približne 2,0% učitelia pôsobiaci v Trenčianskom a v Banskobystrickom kraji, pričom v Bratislavskom a v Nitrianskom kraji dokázali situáciu posúdiť všetci respondenti. Situácia v oblasti výskytu prejavov extrémizmu sa za obdobie ostatných piatich zlepšila najmä v Bratislavskom a v Trnavskom kraji, zatiaľ zhoršenie situácie bolo zaznamenané v Žilinskom a v Košickom kraji. Názor, že prejavy extrémizmu sa v súčasnosti vyskytujú v školách v rovnakej miere ako pred piatimi rokmi, prezentovali najmä respondenti žijúci v Trenčianskom kraji.

Tabuľka č. 12

Situácia v oblasti extrémizmu sa za päť rokov	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
zhoršila	28,0	36,1	28,0	36,8	45,3	33,0	32,0	40,0
zlepšila	10,0	11,1	7,0	9,5	8,2	4,7	5,7	6,3
nezmenila	62,0	51,4	63,2	53,7	45,3	60,4	61,5	52,6
nevie	0	1,4	1,8	0	1,2	1,9	0,8	1,1

Zvýšenie prejavov extrémizmu zaznamenali najmä učitelia, ktorí sa vyjadrili, že v ich školách sa s týmito prejavmi stretávajú často. Zlepšenie situácie konštatovali najčastejšie respondenti, ktorí riešili v škole najmä občasné prejavy extrémizmu. Názor, že prejavy extrémizmu sa v súčasnosti vyskytujú v školách v rovnakej miere ako pred piatimi rokmi, vyjadrili predovšetkým pedagógovia, ktorí sa s týmito prejavmi v žiackych kolektívach nestretli vôbec. Zaujímavé je zistenie, že situáciu nevedel posúdiť približne rovnaký počet učiteľov zo všetkých sledovaných skupín.

Graf č. 8 Situácia v oblasti extrémizmu za obdobie piatich rokov podľa výskytu prejavov

Záver

Názory a postoje mladých ľudí vo veľkej miere formuje a ovplyvňuje rodina, škola, rovesníci a médiá. Úlohou školy a rodiny je ukázať mladým ľuďom nebezpečenstvo, ktoré extrémizmus predstavuje. Deti a mládež by sa mali naučiť rozpoznáť kritiku politických rozhodnutí od nebezpečných prejavov extrémizmu, založenú na potláčaní ľudských práv určitých skupín a pokusov o nastolenie nového poriadku, ktorého pravidlá nekorešponujú s princípmi demokracie.

Televíziu a rozhlas zo života ľudí vytlačil v poslednom období internet. Jeho výhodou je obojstranný komunikačný tok, veľkou nevýhodou je absencia kontroly. Zatiaľ čo program televízie a rozhlasu je sledovaný verejnosťou a štátnymi orgánmi, internet je nekontrolovateľný. Táto skutočnosť dáva priestor rôznym extrémistickým zoskupeniam, aby cez svoje portály propagovali svoje myšlienky a snažili sa osloviť najmä mladých ľudí.¹

Najdôležitejšia úloha v oblasti prevencie však zostáva na rodičoch a učiteľoch. Je potrebné si viac všimnúť deti a mládež, rozprávať sa s nimi, zisťovať ich názory a vysvetľovať im nebezpečenstvo extrémizmu. Venovať pozornosť ich oblečeniu, hudbe, ktorú počúvajú, poznať internetové stránky, ktoré navštevujú a vedieť, s kým sa vo voľnom čase stretávajú a čo spolu s rovesníkmi robia. Naučiť ich, že úlohou každého jedinca je brániť základné hodnoty demokracie, ľudské práva na slobodu a rozhodne vystupovať proti nenávisti, rasizmu a intolerancii.²

LITERATÚRA

MILO, D.: Rasistický extrémizmus v Slovenskej republike. Bratislava : Ľudia proti rasizmu, 2008. ISBN 80-89149-03-0, s. 108-110

PÉTIOVÁ, M.: Prejavy extrémizmu v školskom prostredí. Názory a skúsenosti pedagógov v základných a stredných školách. Záverečná správa z prieskumu. Bratislava : CVTI SR, 2016

ŠTEFANČÍK, R.: Teoretické východiská výskumu politického extrémizmu. In: Pravicový extrémizmus a mládež na Slovensku. Brno : Tribun EU, 2013. ISBN: 978-80-263-0516-3, s. 33-35

¹ Štefančík, R.: Teoretické východiská výskumu politického extrémizmu. In: Pravicový extrémizmus a mládež na Slovensku. Brno : Tribun EU, 2013. ISBN: 978-80-263-0516-3, s. 33-35

² Milo, D.: Rasistický extrémizmus v Slovenskej republike. Bratislava : Ľudia proti rasizmu, 2008. ISBN 80-89149-03-0, s. 108-110

Anotácia:

V článku sú prezentované výsledky prieskumu zameraného na výskyt prejavov extrémizmu v základných a stredných školách z pohľadu pedagógov. Zameriava sa na zistenie sympatizantov týchto hnutí u žiakov, výskyt prejavov extrémizmu v základných a stredných školách, analyzuje príčiny sympatizovania mladých ľudí s extrémistickými skupinami a hodnotenie situácie za obdobie piatich rokov.

Kľúčové slová:

extrémizmus, prejavy extrémizmu, pedagógovia pôsobiaci v základných a v stredných školách